

УДК 336.764.1:63

ЗНАЧЕННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ У СИСТЕМІ ОБІГУ КАПІТАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

***О. В. Богданюк, кандидат економічних наук, старший викладач
С. М. Сумченко, магістр***

Розглянуто сучасні підходи до трактування економічної сутності необоротних активів сільськогосподарських підприємств. Проаналізовано зміни у класифікації необоротних активів відповідно до П(С)БО №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Досліджено місце й роль необоротних активів у системі обігу капіталу сільськогосподарських підприємств.

Необоротні активи, капітал, відтворення, ресурсний потенціал.

Одним із необхідних та важливих чинників збільшення обсягу та поліпшення якості виробленої сільськогосподарської продукції є забезпеченість підприємств необоротними активами та ефективність їх використання. Розширення, підтримання належного функціонального стану, оновлення, модернізація та раціональне використання необоротних активів сприятимуть сталому функціонуванню та розвитку сільськогосподарських підприємств, а отже, підвищуватимуть рівень їх конкурентоспроможності. Проте внаслідок погіршення фінансового становища в сільському господарстві України й трансформації структурних одиниць спостерігається погіршення рівня забезпеченості та якісного складу необоротних активів сільського господарства. За таких умов виникає потреба в дослідженні сучасного стану інформаційно-аналітичного забезпечення управління формуванням, використанням і відтворенням необоротних активів та їх ролі в процесі обігу капіталу сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемними питаннями наявності, ефективного використання та відтворення необоротних активів підприємств займаються багато дослідників, зокрема серед українських науковців слід виділити С. Ф. Голова, Л. Л. Горецьку, В. В. Сопка, Н. М. Урбана та інших. Серед зарубіжних вчених вагомий внесок у дослі-

дження теоретичних та практичних питань економічної сутності необоротних активів зробили такі науковці: Х. Андрексен, Д. Колдуел, М. Р. Метьюс, Б. Нідлз, М. Х. Б. Перера, Г. В. Савицька, Я. В. Соколов. Але значна частина проблем, пов'язаних із дослідженням ролі необоротних активів у процесі створення матеріальних благ, інформаційно-аналітичного забезпечення управління формуванням, використанням і відтворенням необоротних активів та їх значення в системі обігу капіталу сільськогосподарських підприємств, потребує поглибленого вивчення та вдосконалення.

Мета дослідження – оцінити місце та роль необоротних активів у системі обігу капіталу сільськогосподарських підприємств.

Для досягнення цієї мети необхідно, по-перше, провести дослідження сучасних підходів до трактування економічної сутності поняття «необоротні активи»; по-друге, проаналізувати значення необоротних активів у системі обігу капіталу сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Аналіз досліджень багатьох вчених свідчить, що однозначного тлумачення терміну та суті необоротних активів не існує, так як кожній складовій необоротних активів у плані рахунків бухгалтерського обліку визначено окремий рахунок, оскільки облік потребує більш детальної інформації про окремі об'єкти, що призводить до «невикористання» у професійній діяльності бухгалтера такого узагальненого визначення, як «необоротний актив». У зарубіжній обліковій практиці поняття «необоротні активи» позначається різними термінами: постійні активи; власність, споруди та обладнання; матеріальні постійні активи тощо. У Швейцарії необоротні активи в активі балансу об'єднані в одну групу – основні засоби; у Росії оборотні активи – це ті, які включають нематеріальні активи, основні засоби та дохідні вкладення в матеріальні цінності; у Німеччині – основний капітал та фінансові активи; в Естонії – основне майно (довгострокові фінансові інвестиції, матеріальне основне і нематеріальне майно); у Єгипті – основний (основні засоби), моральний (нематеріальні активи) та ресурсний капітал (природні багатства) [1, С. 296–297]. У таблиці розглянуто трактування економічної сутності необоротних активів у вітчизняних нормативно-правових джерелах.

Підсумовуючи трактування економічної сутності необоротних активів, які наводяться у вітчизняних нормативно-правових джерелах, варто відмітити, що не існує єдиного визначення. На нашу думку, найповнішою є інтерпретація необоротних активів, яку наводить Фонд державного майна України, де окрім їх класифікації та строку експлуатації враховується право на володіння та користування необоротними активами.

Варто відмітити, те, що в економіці та юриспруденції називають капіталом, у бухгалтерському обліку називають активами, тому однією з теорій походження поділу активів на оборотні та необоротні (основні) є класичний поділ капіталу визначним економістом Карлом Марксом на оборотний і основний. На думку М. В. Півторака, застосування терміну «необоротні активи» є не досить коректним щодо тих об'єктів, які він

об'єднує. Автор зазначає, що єдиним активом, який не є оборотним, є земля. Виходячи з цього, він пропонує поділяти активи на основні й оборотні, що відповідає класичному принципу поділу капіталу [7, С. 6]. Виходячи з цього, необхідним є узгодження нормативних актів України й уведення єдиного загальноприйнятого тлумачення терміну необоротні активи, яке б у достатній мірі розкривало його зміст.

Економічна сутність необоротних активів у вітчизняній нормативно-правовій документації

Джерело	Визначення терміну	Примітка автора
П(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2]	Необоротні активи – усі активи, що не є оборотними. Оборотні активи – гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу	На думку автора, таке визначення не конкретизує склад необоротних активів, а лише зводиться до ідентифікації необоротних активів за строком їх експлуатації
Правління Національного банку України [3]	Необоротні активи - основні засоби (необоротні матеріальні активи) та нематеріальні активи	Визначення необоротних активів зводиться до поділу необоротних активів на матеріальні та нематеріальні, тому не може бути використано для підприємств інших галузей, зокрема сільського господарства
Федерація Професійних спілок України [4]	Необоротні активи - це матеріальні та нематеріальні ресурси, які є на балансі ФПУ та надані в розпорядження структурним підрозділам для їх експлуатації і строк корисної експлуатації яких, як очікується, становить більше одного року	Визначення розкриває економічну сутність необоротних активів через їх класифікацію та строк корисного використання
Міністерство економіки України [5]	Необоротні активи – всі активи, що не є оборотними	Дублює визначення необоротних активів у П(С)БО №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»
Фонд державного майна України [6]	Необоротні активи – матеріальні та нематеріальні ресурси, які закріплюються за підприємством на праві господарського відання чи праві оперативного управління і забезпечують провадження його основної діяльності та строк корисної експлуатації яких становить більше одного року або операційного циклу, якщо він більший ніж рік	Таке визначення найповніше розкриває суть необоротних активів, порівняно із попередніми, оскільки окрім вищезгаданих характеристик вказує на необхідність права володіння чи користування необоротними активами суб'єктів господарської діяльності

Краще зрозуміти економічну сутність необоротних активів допомагає їх класифікація. У зв'язку із впровадженням П(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затвердженого Наказом Міністерства фінансів України від 7 лютого 2013 р. №73, класифікація необоротних активів у Балансі (Звіті про фінансовий стан) підприємств дещо відрізняється від класифікації необоротних активів у попередній формі Балансу та від класифікації необоротних активів у Плані рахунків бухгалтерського обліку, зокрема нова форма Балансу містить нові статті, по-перше, незавершені капітальні інвестиції (попередня назва – незавершене будівництво); по-друге, інвестиційна нерухомість. Згідно з новими вимогами щодо складання Балансу підприємств із складу необоротних активів вилучено гудвіл. Нагадаємо, що гудвіл – це перевищення вартості частки покупця у справедливій вартості придбаних ідентифікованих активів і зобов'язань над вартістю придбання на дату придбання. Цей термін увійшов в облікову практику підприємств після запровадження Національних стандартів обліку, адаптованих до МСФЗ. На нашу думку, причиною такого виключення є те, що цей вид необоротних активів не знайшов практичного використання у відчизняній обліково-аналітичній практиці сільськогосподарських підприємств.

Необоротні активи знаходяться в постійному русі, а результатом їх використання в сільському господарстві є сільськогосподарська продукція. Через амортизаційні відрахування частина вартості необоротних активів переходить на новостворену сільськогосподарську продукцію. Отже, необоротні активи перебувають у процесі обігу капіталу сільськогосподарських підприємств (рис.).

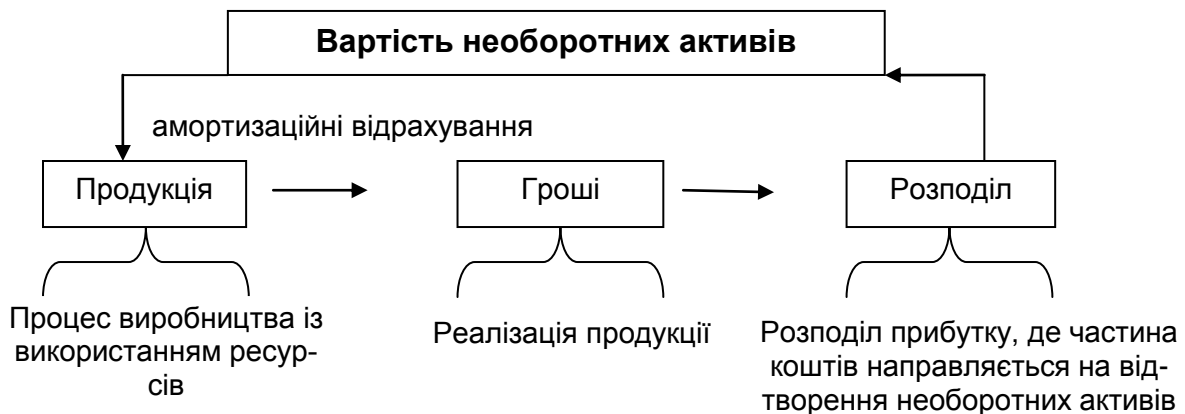

Рис. Необоротні активи в системі обігу капіталу сільськогосподарських підприємств

За своїм економічним змістом і призначенням необоротні активи відносяться до господарських засобів підприємства, які змінюються під впливом діяльності людини в напрямку отримання сільськогосподарської продукції, або додаткових біологічних активів. Відповідно у процесі господарського обігу, необоротні активи використовуються як ресурсний потенціал для створення сільськогосподарської продукції, де частина їх

вартості переходить на новостворену продукцію у вигляді амортизаційних відрахувань. Отриманий прибуток від реалізації продукції підлягає розподілу, а частина коштів направляється на відтворення необоротних засобів. Таким чином, відбувається процес обігу капіталу, у якому необоротним активам відведена особлива роль у процесі господарської діяльності підприємств. Отже, визначення «необоротні активи» є не досить коректним стосовно тих об'єктів, які він об'єднує. Ми погоджуємося із думкою інших науковців [7, С. 6], що такі активи слід назвати основними, що відповідатиме класичному принципу поділу капіталу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження економічної сутності терміну необоротні активи свідчить, що однозначного тлумачення їх змісту в літературних та нормативно-правових джерелах немає. Виходячи з цього, необхідним є узгодження нормативних актів України й уведення єдиного загальноприйнятого терміну необоротні активи, яке б повністю розкривало його зміст. Необоротні активи знаходяться в постійному русі, а результатом їх використання в сільському господарстві є сільськогосподарська продукція, тому вважаємо за необхідне уточнити визначення необоротних активів з метою розкриття їх економічної сутності, значення та ролі в процесі обігу капіталу сільськогосподарських підприємств.

Список літератури

1. Голов С. Ф. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку / С. Ф. Голов. – К. : ФПБАУ, 2004. – 248 с.
2. П(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 7 лютого 2013 р. №73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>
3. «Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банку України» : Постанова Національного банку України від 20.12.2005р. №480 із доповненнями та змінами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0040-06>.
4. Порядок бухгалтерського обліку, збереження та використання необоротних активів у Федерації профспілок України : Розпорядження голови ФПУ від 13.11. 2006 р. №180 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.licasoft.com.ua>.
5. «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства» : Наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 р. №14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uazakon.com/big/text1518/pg1.htm>.
6. «Про порядок віднесення майна до такого, що включається до складу цілісного майнового комплексу державного підприємства»: Наказ Фонду державного майна України від 29. 12. 2010р. №1954 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0109-11>.
7. Півторак М. В. Облік основних засобів у рибному господарстві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук; спец 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / М. В. Півторак. – К. : ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН, 2006. – 19 с.

Рассмотрены современные подходы к трактовке экономической сущности необоротных активов сельскохозяйственных предприятий. Проанализированы изменения в классификации необоротных активов в соответствии с П(С)БУ № 1 «Общие требования к финансовой отчетности». Исследовано место и роль необоротных активов в системе оборота капитала сельскохозяйственных предприятий.

Необоротные активы, капитал, воспроизведение, ресурсный потенциал.

The modern approach to the interpretation of the economic substance of fixed assets of agricultural enterprises is considered. The changes in the classification of fixed assets by National Standard number 1 "General requirements for financial reporting" are analyzed. The place and role of fixed assets in the system of capital turnover are investigated.

Fixed assets, capital, reproduction, resource potential.